

ДЖОН ОСТИН И ПРАВНИЯТ ПОЗИТИВИЗЪМ

Пламен Митков Калев
Бургаски свободен университет

JOHN AUSTIN AND LEGAL POSITIVISM

Plamen Mitkov Kaley
Bourgas Free University

Правният позитивизъм е едно от основните направления в правната наука, заемащо централно място в правно-философския дебат. Той е учението за правото, събрало най-бързо и за най-кратък период от време /последните две столетия/ през годините най-много поддръжници. Причините за това се коренят в силата на аргументацията му и в близката му връзка с юридическата практика и теория.¹ Основните характеристики на правния позитивизъм можем да сведем до две: първо правото се разглежда като факт на социалната действителност и задачата на правната наука се свежда до неговото описание такова каквото е, а не каквото трябва да бъде или още повече такова каквото на нас ни се иска да бъде; второ валидността на правните предписания не се обвързва със съдържателното им съответствие с морала.

Като самостоятелно правно-философско разбиране за правото правният позитивизъм се заражда през първата половина на XIX век в Англия. Не след дълго позитивистката концепция за правото намира привърженици и се разпространява в континентална Европа, където през втората половина на същия век се утвърждава като доминиращо учение за правото. В хода на развитието на правния позитивизъм можем да отграничим три основни етапа: ранен /класически или още традиционен/ правен позитивизъм, нормативизъм и съвременен правен позитивизъм.²

Предмет на настоящото изложение е ранният правен позитивизъм в неговия английски вариант създаден и развиван от „бащата“ на правния позитивизъм – както го нарича Жегож Зайдлер³ – Джон Остин.

Като предшественик на английския правен позитивизъм следва да посочим името на Джерами Бенгам. Той е роден на 15 февруари 1748 г. в Лондон. От най-ранна възраст се отличава с умственото си развитие и постъпва на обучение в Устминсгърската школа. Не след дълго следва като студент в Оксфорд, след което за кратко работи като адвокат докато не се отдава напълно на размишления върху

---

¹ Вж. Гашев, Р., „Съвременният правен позитивизъм“, сп. „Съвременно право“, бр. 6/2000 г., с. 25-37

² Пак там.

³ Вж. Зайдлер, Ж., „Правни доктрини на империализма“, С., 1964 г., с. 8

въпросите за преобразуването на обществото.⁴ Някои от по-важните му трудове са: „Въведение в началата на нравствеността и законодателството“; „Деонтология“; „Откъс за управлението“; „За доброто състояние и обработка на законите“; „За тактиката на съвещателните учреждения“ и др.

Трябва да отбележим и усилията на Бентам за реформа на юридическия език и стремежът му към освобождаване от фиктивните и празни правни понятия, отхвърлянето на лицемерния и ненужен жаргон, който отчуждава непрофесионалистите, за опростяване на ритуалите в правото.⁵ Бентам се бори за конкретни и точни правни понятия. Това е и една от основните задачи преследвана от правните позитивисти – очистване на правната наука от всякаква метафизика и мистика, изграждане на ясна и стройна система от правни понятия, които да обслужват практиката в процеса на правоприлагане.

Английският правен позитивизъм изхожда от уталитарните възгледи на Джерами Бентам за правото като заповед на суверена, която трябва да бъде насочена към осигуряване на най-голямо щастие на най-голям брой хора. Тази негова формулировка останала непубликувана до 1945 г. е подета и развита чрез доктрината на неговия ученик Джон Остин /1790-1859 г./ – пръв професор по юриспруденция в новооснования Лондонски университет.⁶ Той полага основите на правния позитивизъм в Англия, публикувайки през 1832 г. лекциите си под заглавие „Определена област на юриспруденцията“. Според Дж. Кели „макар и далеч от представата ни за паметник на литературата този труд става доминиращ в учението за юриспруденцията в Англия и в останалата част от света на общото право“⁷. Доминиращо положение заема и създадената от Остин т.нар. „школа на аналитичната юриспруденция“, чийто съвременен етап на развитие свързваме с името на Харбърт Харт / 1907-1992 г./.

Според Джон Остин предмет на разглеждане от юриспруденцията е позитивното право. „Това е правото“ – както самият той се изразява в началото на цитирания труд – „наречено така просто и точно“.⁸ От предмета на правната наука Остин изключва всякакви елементи на празната метафизика. Правната наука се занимава с позитивното право, с правото в тесния смисъл на думата, без да дава оценка на правните норми от гледна точка на морала. Той използва позитивното право като материал за анализ въз основа, на който да изгради една логическа система от правни понятия. Система, която да е конкретна, кратка и логически безпротиворечива. Това е ситемата, към която се стреми и самият Бентам през целия си творчески път.

За Дж.Остин правото е реален факт на социалната действителност. Той дефинира правото като обща „команда, заповед“ в собствения и строгия смисъл на

---

⁴ За по-пълна информация относно живота на Бентам виж: Георгов., Ив., „Лекции по история на философията“, С., 2008 г., с.519

⁵ Шопов., К., Бузов., В. „Философия и логика на правото в уталитаризма на Джерами Бентам“, сп. Правна мисъл., бр.4/1993 г., с.85-94

⁶ Вж. Кели., Дж., „Кратка история на западната теория на правото“, С., 1998 г., с.213

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

думата. Правото според него е заповед на суверена, отправена към неговите поданици.⁹ Следователно за да определим дали е право или не едно правило за поведение зависи само и единствено от това да установим дали то представлява обща заповед издадена от суверена. В тази си преценка трябва да имаме предвид, че налице ще е заповед на суверена не само в случаите на нейното пряко издаване от него, но и при условията и в случаите на делегирано законодателство, както и при съдебния прецедент. Тези правила за поведение придобиват качеството на правни норми в резултат на мълчаливата заповед на суверенния законодател, а не от изричните разпореждания на подчинените му.¹⁰

Дефинирайки правото като заповед на суверена, Дж.Остин поставя на централно място в своята теория за правото и правната система понятието за „суверена”.¹¹ Правото за него е определено от политически висшестоящите за политически низшестоящите. Правните норми са дадено напътствие към едно разумно същество от друго разумно същество имащо власт над него. Това властващо същество е „суверенът”. Но кой е той, на чиято власт се дължи подчинение? Според Дж. Остин суверенът е този: „...определен висшестоящ човек, който няма навика да се подчинява на подобен висшестоящ, получава обичайно подчинение от множеството на дадено общество, този определен висшестоящ е суверен в това общество, а обществото /включително и висшестоящия/ е политическо и независимо.”¹² Именно този политически висшестоящ е „суверен”. Той „...без да дължи обичайно подчинение на друг, по-висш от него, получава обичайно подчинение от преобладаващата част от дадено общество”.¹³

Според Дж.Остин „суверенът” не е непременно индивид, той може да бъде както едноличен т.е. един човек така и колективен т.е. група от хора, достатъчно е той да получава фактическо подчинение в течение на достътъчно дълъг период от време от преобладаващата част на дадено общество и в същото време той самият, като член на същото общество да не дължи подчинение на друго лице или група от хора от това общество. Макар и член на това общество, „суверенът” няма субективни права и задължения. Предоставената му законодателна власт е фактическа, а не определена от права и задължения.¹⁴

Следователно за Дж.Остин правото се опира само на силата на висшестоящия, на силата на „суверена”. Така то следва да се отличава от други нормативни реалности, които не произлизат непосредствено от суверенната власт например моралът. Трябва да отбележим, че в тази си интерпретация Дж.Остин достига още по далеч като изключва и други нормативни реалности от правната действителност като обичайното право, които обикновено биват отнасяни от други автори към тази действителност. Причината за това е, че тези норми на обичайното право не

⁹ Вж.Ташев., Р., ”Теория за правната система”, С., 2006 г., с.23

¹⁰ Вж.Ташев., Р., ”Теория за правната система”, С.,2 006 г., с.24

¹¹ Пак там.

¹² Вж.Кели., Дж., „Кратка история на западната теория на правото”, С., 1998 г., с.213

¹³ Austin., J., „The Province of Jurisprudence Determined”, New York., 1954., p.194 цит. по вж.Ташев., Р., ”Теория за правната система”,С., 2006 г., с.23

¹⁴ Вж.Ташев., Р., ”Теория за правната система”, С., 2006 г., с.23

произлизат от волята на „суверена”. Тях бихме могли да ги причислим към правото само, ако се приеме, че с тяхното толериране суверенът имплицитно е заповядал подчинение.¹⁵

След като същността на всяко право е заповедта на висшестоящия, отправена към подчинения, то като последица за последния възниква задължение за изпълнение. Той е задължен да има определено поведение /да извърши нещо или да се въздържа от извършването му/, защото в противен случаи за него ще последва неблагоприятна правна последица под формата на санкция.

Заповедта на „суверена” е подкрепена от заплахата на санкция в случай на неизпълнение, която санкция ще бъде наложена от висшестоящия към подчинения. След като санкцията е наложена от „суверена”, то тя ще е външна спрямо санкционирания. В това се изразява и другата отликата между правото и другите нормативни реалности, при които санкцията е вътрешно организирана и наложена. Според Дж.Остин ”Ако вие изразите или намекнете за желание аз да извърша или да се въздържа от някакво действие и ако ме нападнете със зло в случай, че не се съобразя с вашето желание, изразат или намекът за вашето желание е заповед”.¹⁶

Изводът, който можем да направим в настоящото изложение е, че правото според Дж.Остин е заповед с определени характеристики: заповед, която изхожда от суверенна власт; заповед, която създава задължение за изпълнение и заповед, която е скрепена със санкция при наличие на неизпълненито и. Така представената ни теория за правото от Дж. Остин, можем да определим като императивна теория присъща на всички представители на ранния правен позитивизъм.¹⁷

---

¹⁵ Вж. Кели., Дж., „Кратка история на западната теория на правото”, С., 1998 г., с.214

¹⁶ Пак там.

¹⁷ Вж.Ташев., Р., ”Теория за правната система”, С., 2006 г., с.23